

**NEVŞEHİR
HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ**

YEREL YÖNETİMLER MALİYESİ

Öğr. Gör. Şeyma DEMİREL

SEÇİLMİŞ ÜLKELERDEKİ MAHALLİ İDARELERİN İDARİ VE MALİ YAPISI

DEVLET SİSTEMLERİ VE MAHALLİ İDARELER

Yerinden yönetimi, siyasal ve idari olmak üzere iki açıdan incelemek gerekir. Siyasal yerinden yönetim, yasama, yürütme ve yargı güç ve yetkilerinin tek bir merkeze değil, farklı merkezlere ait olup yürütülmesidir.

İdari yerinden yönetim ise yasama ve yargı gücüyle yetkilerinin merkezî yönetime ait olması, ancak kimi hizmetlerin yerine getirilmesi için çeşitli bölgelerde bazı organlara özerklik tanınmasıdır.

Devletler siyasal yapıları bakımından değişik şekillerde kurulabilirler. Bunlardan başlıcaları üniter devlet sistemi ve federal devlet sistemidir.

Üniter ya da federal devlet sistemlerinin seçimi daha çok ülkelerin gelenekleri, tarihsel gelişim süreci, etnik, dinî, coğrafi, ekonomik, sosyokültürel ve siyasal koşullarının tümünün etken olduğu bir tercihtir.

Köylere ait ayrıntılı hükümler ilk olarak 1864 tarihli Teşkilatı Vilayet Nizamnamesinde yer almıştı.

Burada, köy organlarından bahsedilmiş ve organların kuruluşlarına ilişkin esasları ile görevleri saptanmıştır.

Gerek federal yapı içindeki yerel yönetimleri gerekse üniter devlet yapısı içindeki yerel yönetimleri; hukuki, mali ya da siyasi açıdan formülize etmek, tek tipleştirilerek ifade etmek mümkün değildir. Diğer bir ifadeyle kamu yönetiminde yeniden yapılanmaya gidilirken her ülkenin kendine özgü koşulları olduğu ve tek tip bir yerel yönetim düzeninin bulunmadığı görülmektedir.

ÜNİTER DEVLET SİSTEMİ

Üniter devlet (tekçi devlet) siyasal yönden merkeziyetçiliği simgeler. Üniter devlet; devletin ülke, millet ve egemenlik unsurları ile yasama, yürütme ve yargı organları bakımından teklik özelliği gösteren devlet şeklidir.

Ülke unsuru açısından düşünüldüğünde, ülkenin il ve ilçe gibi bölümlere ayrılması ancak günlük idarenin yürütülmesi amacıyla gerçekleştirilebilir.

Üniter devletlerde idarenin bütünlüğü ilkesi hakimdir. Bu ilke çerçevesinde idari teşkilat, merkezî ve mahalli idareler olmak üzere ikiye ayrılır. Merkezî idare, başkentte bulunan başkent teşkilatı ile bu teşkilatın ülkenin geri kalanındaki uzantısı sayılan taşra teşkilatı olmak üzere kendi içinde ikiye ayrılmaktadır.

Yerel yönetimler ayrı bir tüzel kişiliğe ve bütçeye sahiptir, karar organları seçimle görev başına gelir ve merkezî idarenin yerel yönetimler üzerinde bir hiyerarşi yetkisi yoktur. Yerel yönetimlerin varlığı idarenin bütünlüğü ilkesine aykırılık teşkil etmemektedir. Öncelikle, yerel yönetimler gerek varlıkları gerekse faaliyetleri açısından merkezî yönetimin çıkardığı kanunlar çerçevesinde faaliyet gösterirler.

FEDERAL DEVLET SİSTEMİ

Federal devlet sistemi, uluslararası kişiliğe sahip olmayan bölgesel federe devletlerin aralarında anlaşma yaparak oluşturdukları, uluslararası kişiliğe sahip olan bir merkezî devletin yönetimindeki devletler topluluğudur. Federal devletler, kendisini oluşturan devletlerin ortak fakat sınırlı olmayan çıkarları doğrultusunda kurulur.

Federasyonda federal ve federe olmak üzere iki tür devlet vardır.

Federal devletin temsil ettiği irade ve egemenlik, tıpkı tek devlette olduğu gibi, bir bütün hâlinedir. Federe devletler ise uluslararası kişiliğe sahip olmamakla birlikte federal anayasanın ön gördüğü sınırlar çerçevesinde iç bağımsızlıklarına sahiptirler.

Federal devlet sistemleri idari açıdan federal devlet, federe devletler ve yerel yönetimler olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Federasyonlarda federal devleti oluşturan federe devletler (ABD’de state’ler, Almanya’da land’lar, İsviçre’de canton’lar) federal devletin yetkisi dışında kalan hususlarda yasama, yürütme ve yargı yetkisine sahip birer devletçiktirler ve bu sebeple mahalli idare kavramının kapsamına dahil değildir.

1) FRANSA

1980’li yıllara kadar merkeziyetçi anlayışın kuvvetle uygulayıcı bir ülke olan Fransa bu yıllardan sonra çıkarttığı yasalarla merkezden yönetim anlayışını yumuşatmış, yerinden yönetim anlayışını kuvvetlendirecek şekilde mahalli idarelere bazı önemli idari ve mali haklar vermiştir.

Fransa üniter yapıya sahip bir devlettir.

Fransa'da mahalli idare türleri 3'e ayrılmaktadır. Bunlar: Komün (belediye), Departman (il yönetimi) ve Bölgedir. Bu yönetimler kanunlar çerçevesinde ve üyeleri seçimle belirlenen meclisler aracılığı ile kendilerini serbest bir şekilde yönetirler.

Belediye (Komün)

Fransız belediyeciliğinin kökenleri Roma İmparatorluk'una kadar uzanmaktadır. Ancak günümüz belediyeleri (communes) 1789 tarihinde Fransız Devrimi ile ortaya çıkmıştır. 1982 reformlarıyla da yetki ve sorumlulukları genişletilmiştir.

Fransa’da en küçük yerel yönetim birimini kırsal ve kentsel alan fark etmeksizin belediyeler oluşturmaktadır. Bu açıdan, Fransa’da daha çok kırsal alanlara özgü köy gibi örgütlenme ve yönetim birimleri bulunmadığı için en alt kademe yönetim birimi olarak belediyeler kabul edilir ve bu nedenle sayıları çok fazladır.

Başkan belde yönetiminin başı olarak, bütçeyi hazırlar ve sunar, harcamaları mali ve idari işleri yerine getirir ve meclisin verdiği yetkiyle belediyeyi temsil eder. Belediyenin siyasi sorumlusu olan belediye başkanı aynı zamanda merkezî yönetimin de beldedeki bir temsilcisi, memuru konumundadır.

İl (Departman)

Departman olarak ifade edilen idareler ise Türkiye'deki iller ile benzer özellikler taşımaktadır.

İl yönetiminin karar organı il genel meclisidir.

Bölge

Bölge, idaresinin komün ve departmanlardan daha yeni bir birimdir.

Fransa'da bölge yönetimi, özellikle merkezî yönetimin ekonomi ve alan planlamalarını daha etkin yapabilmek ve bazı hizmetlerin daha bütüncül biçimde sunulmasını sağlamak amacıyla 1964'te çıkarılan bir kanunla kurulmuştur.

Fransa’da bölgeler hem yerinden yönetim birimi hem de merkezî yönetimin yetki genişliği ilkesine göre faaliyetlerini sürdüren taşradaki uzantısıdır. Merkezî yönetimin taşra uzantısı yönüyle bölge idaresinin en üst düzeyde temsilcisi bölge valisidir.

Mahalli İdarelerin Görev ve Gelirleri

Görevleri:

- Eğitim alanında; belediyeler, okulöncesi eğitim ve ilköğretimde alt yapı hizmetleri, bölgeler ise ortaöğretim ve yetişkin eğitim hizmetlerini,
- Kamu sağlığı alanında hem iller hem de belediyeler koruyucu sağlık hizmetlerini,
- Çevre ve kamu sağlığı alanında; belediyeler su ve kanalizasyon, atık toplama, mezarlık hizmetlerini sunmaktadır.

Belediyenin Görevleri

Belediyelerin yerine getirdiği başlıca hizmetleri şöyle sıralayabiliriz:

- Belediye dâhilindeki yolları yapmak.
- Sosyal hizmetler ile ilgili görevleri yerine getirmek, eğlence ve park alanları oluşturmak.
- Anaokulu ve ilkokul yapmak, bunların bakımını ve onarımını yapmak.

- Belediyeler arası kalkınma projelerini yürütmek.
- Belediye sınırları içinde taşımacılık hizmetlerini planlamak.

İlin Görevleri

İllerin yerine getirdiği başlıca hizmetleri şöyle sıralayabiliriz:

- Sosyal politika;
- Bayındırlık;
- Ekonomi;
- Eğitim;

- Kültürel Hizmetler;
- Spor;
- Çevre;
- Tarım ve Hayvancılık;
- Turizm

Bölgenin Görevleri

Bölgelerin yerine getirdiği başlıca hizmetleri şöyle sıralayabiliriz:

- Ekonomi; sanayi ve ticaret kurumlarının gelişmesine yardım etmek (ekonomik anlamda planlama yetkileri vardır).
- Eğitim; liseler ve meslek eğitimi.

Gelirleri: Genel olarak mahalli idarelerin gelirleri vergi gelirleri, yardımlar, borçlanma ve diğer gelirler şeklindedir.

2) AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

ABD federal devlet sistemi ile yönetilen üçlü yönetim yapısına sahip bir devlettir. ABD adıyla var olan Federal devletin altında 50 federe devlet ve onların içinde de mahalli idareler yer almaktadır.

ABD’de yerel yönetimler güçlerini merkezî yönetimden almadıklarından dolayı oldukça bağımsız bir yapı göstermektedirler. Bu statüyü halkın egemenliği kuramından aldıkları ileri sürülmektedir. Birçok eyalette özellikle büyük kentler, kendilerine genel yetki veren özerklik beratına sahiptirler.

ABD’de mahalli idareler her üye devlette farklı şekillerde ve adlarda işleyişe sahip olup iki grupta **genel amaçlı mahalli idareler**, ikinci grupta **özel amaçlı mahalli idareler** yer alır.

Genel amaçlı mahalli idareler bölge halkının bölgesel ihtiyaçlarının tamamı için var olan ve değişik görevlere sahip farklı adlardaki idarelerdir. Bunlar Country (ABD'deki mahalli idareler arasında en geniş coğrafi alanı kapsamaları dolayısıyla Türkiye'deki il özel idarelerine benzetilebilir.

Özel amaçlı mahalli idareler ise bölge halkının belirli bir konudaki ihtiyacı için hizmet sunmak üzere kurulmuş olan o hizmet dışında sunma görevi olmayan idarelerdir. Bu idareler okul hizmetleri, su, kanalizasyon vb. hizmet türlerinde faaliyette bulunmaktadır.

-Vilayet

Vilayet (county), ABD'nin birçok eyaletindeki en büyük mahalli idare birimidir.

-Belediye

Belediye (municipality), ABD'nin en fonksiyonel ve bu itibarla en önemli mahalli idare birimleridir. Vilayetler kadar geniş bir coğrafi alana hizmet vermemekle birlikte, daha önemli kamu hizmetlerini yürütmektedirler. Buna paralel olarak da daha fazla yetkiyle donatılmış ve daha özerk bir niteliğe sahip bulunmaktadırlar. Bütün eyaletlerde var olan belediyelerin adlandırılması konusunda farklı uygulamalara rastlamak mümkündür.

-Kasaba

Kasaba (township) yönetimleri, ABD'nin tamamında değil, belirli bölgelerindeki eyaletlerde bulunmakta ve ülke nüfusunun beşte birine yakın bir kısmına hizmet vermektedirler

-Özel Amaçlı Mahalli İdareler

Özel amaçlı mahalli idareler, genel amaçlı olan diğer üç mahalli idare türünden farklı olarak, belirlenmiş bir amacı gerçekleştirmek ya da hizmeti yürütmek üzere kurulan mahalli idare birimleridir. ABD mahalli idare sisteminde bu birimler özel bölgeler (special districts), okulların yönetimiyle görevli olanları ise okul bölgeleri (school districts) olarak adlandırılır.

Özel amaçlı mahalli idareler mali açıdan özerktirler. Mali kaynaklarını vergi, sunulan hizmetlerin ücretlendirilmesi ve borç para alma gibi yöntemlerden karşılamaktadırlar. Özel amaçlı mahalli idarelerin çoğunluğu yaklaşık beş üyeden oluşan yönetim kurulları tarafından idare edilir.

Özel amaçlı mahalli idarelerin yönetim ekonomisi açısından uygun olduğu ileri sürülmektedir. Bir vilayet yönetimi, sınırları dâhilinde belirli bir bölgenin herhangi bir hizmete ihtiyacının ortaya çıkması hâlinde, söz konusu bölge için bütün vilayeti vergilendirmek yerine, o bölgede bir özel bölge kurulmasını sağlayarak bedelin hizmetten doğrudan faydalananacak olan kişilere yüklenmesi yoluna gitmektedir.

Mahalli İdarelerin Görevleri ve Gelirleri

ABD’de mahalli idareler tarafından üstlenilen görevler devletlerarasında değişebilmektedir. Bunun en baş nedeni, her devletin kendi anayasası ve yasalarına göre kamu hizmetlerinin sunulmasıdır.

Taşıma ve ulaşım hizmetlerinden genelde country sorumludur. ABD'deki mahalli idarelerin sahip oldukları gelir kaynakları ise mahalli idareden diğer mahalli idareye göre değişmektedir.

Vilayetlerin Görevleri

Vilayetler kent yaşamına dair birçok hizmeti ve kendilerine eyalet tarafından verilen çok sayıdaki idari görevi yerine getirmektedirler. Bunlar arasında doğum, ölüm ve evlenme kayıtlarının tutulması, motorlu araçlara ruhsat verilmesi, emlakların değerlendirilmesi, kent dışındaki kırsal yolların yapımı, yerel polis büroları aracılığıyla kamu düzeninin korunması ve arazi düzenleme gibi görevler yer almaktadır.

Belediyelerin Görevleri

Birçok eyalette özellikle büyük kent belediye yönetimlerine, eyaletler tarafından özerklik beratı (home-rule charter) denilen yetki belgeleri verilmiştir. Bu yetki belgeleri, belediye yönetimlerinin görev ve yetkilerini ayrıntılı şekilde gösterir.

Kasabaların Görevleri

Kasabalar, bazı yörelerde oldukça önemli görevler ifa ederler. New England eyaletinin temel mahalli idare birimi olmaları dolayısıyla burada okulların idaresi de dahil olmak üzere ciddi bazı mahalli hizmetleri yürütürler.

Özel Amaçlı Mahalli İdarelerin Görevleri

Özel bölgeler; ulaşım, sulama, içme suyu temini, kanalizasyon, mezarlık, haşaratla mücadele, havaalanlarının işletilmesi gibi bir veya birkaç işi yerine getirmek üzere kurulmuş özel birimlerdir. Özel bölgelerin yarısından fazlasının kendine özgü faaliyet alanı bulunmamaktadır. Bunlar, faaliyetlerini diğer yerel yönetim birimlerinin vergileme veya borç alma yetkilerine sahip oldukları sınırlar içinde sürdürmektedirler.

ABD’de ilk, orta ve yükseköğrenim genellikle okul bölgeleri adı verilen ve yerel yönetim birimleri arasında yer alan kurumlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Okul bölgesi, okulların bakım ve idaresi için vergileme ve yönetme gücüne sahip sınırlı bir coğrafi bölgeden oluşur. Okul bölgesinin, yetki alanı ve sayıları federe devletlere göre değişmekte ve özellikle son elli yıldır birleşmeler yoluyla sayıları azaltılmaktadır.

Gelirleri

Vergi gelirleri, mahalli idarelerin federe devlet yasaları ile kendilerine bırakılan vergi-gelirlerinden oluşmaktadır. En önemli mahalli vergi emlak vergisidir. Diğer vergi gelirleri ise sırayla satış ve gelir vergisidir.

3) İSVEÇ

İsveç Anayasası monarşidir ve parlamenter hükümet vardır. İsveç toplum ihtiyaçlarının karşılanması konusunda mahalli idarelerin en etkin olduğu ülkelerin başında gelmektedir.

Mahalli İdarelerin Görevleri ve Gelirleri

Mahalli hizmetler İsveç'te çok kapsamlıdır. İsveç'te mahalli idarelerden belediyelerin görevleri;

- Zorunlu eğitim,
- Okul inşaatı, sosyal hizmetler (huzur evi gibi),
- İtfaiye,

İsveç'te mahalli idarelerin gelir kaynakları ise vergi gelirleri, devlet yardımları, ücret gelirleri, gelir eşitliğini sağlama payı ve diğer gelirlerdir.

JAPONYA

Japonya üniter devlet sistemini benimsemiş bir ülkedir. Japonya'da mahalli idareler iki gruba ayrılmaktadır. Birinci grup genel nitelikte olanlar, ikinci grup özel nitelikte olanlardır. Genel nitelikte olanlar iller (valilik) ve belediyelerdir.

Mahalli İdarelerin Görevleri ve Gelirleri

Japonya'da iller ile belediyeler mahalli hizmetleri paylaşmışlardır.

Belediyelerin üstlendikleri görevler;

- Kamu düzeni (zabıta),
- Halk sağlığı,
- Park ve bahçeler,

İllerin üstlendikleri görevler ise;

- İmar planlarının hazırlanması,
- İller arası yol yapımı,
- Eğitim standartlarının belirlenmesi,

Mahalli vergiler;

- **İllerde, işletme(teşebbüs) vergisi, valilik oturma (hemşerilik) vergisi, motorlu taşıt vergisi, yerel tüketim vergisi, golf sahası vergisidir.**
- **Belediyelerde oturma vergisi, emlak vergisi, kaplıca vergisi, şehir planlama vergisi, belediye tütün vergisi, işyeri vergisidir.**

Aşağıdaki yerel yönetim birimlerinden hangisi sadece A.B.D.'de bulunmaktadır?

- a. Belediyeler**
- b. Okul bölgeleri**
- c. İller**
- d. Bölgeler**
- e. İlçeler**

Aşağıdakilerden hangisi federal devletlere bir örnek değildir?

- a. Türkiye**
- b. A.B.D.**
- c. Almanya**
- d. İsviçre**
- e. Hindistan**

Aşağıdakilerden hangisi üniter devletlere bir örnek değildir?

- a. A.B.D.**
- b. Türkiye**
- c. Fransa**
- d. Yunanistan**
- e. Romanya**

Fransa'da günümüz belediyeleri aşağıdakilerden hangisi sonrasında ortaya çıkmıştır?

- a. Amerikan Devrimi**
- b. Fransız Devrimi**
- c. Birinci Dünya Savaşı**
- d. İkinci Dünya Savaşı**
- e. 1929 Ekonomik Buhranı**

A.B.D.'nin birçok eyaletindeki en büyük mahalli idare birimi aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Belediye**
- b. Kasaba**
- c. Vilayet**
- d. Özel bölgeler**
- e. Okul bölgeleri**